DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICO-PRACTICA
DE
RECONVALESCENTIA,

QUAM
ANNUENTE INCLYTA
FACULTATE MEDICA
IN
ANTIQUISSIMA AC CELEBERRIMA
UNIVERSITATE VINDOBONENSI
PRO
DOCTORATUS LAUREA, SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS LEGITIME CONSEQUENDIS
PUBLICÆ DISQUISITIONI
SUBMITTIT

FRANCISCUS BIDISCHINI,
TERGESTINUS,

DISPUTABITUR
IN UNIVERSITATIS PALATIO
Hora Die Mensis Junii.
Anno MDCCLXXXIII.

VIENNÆ,
TYPIS MATHIÆ ANDREÆ SCHMIDT.

3.

EXCELLENTISSIMO AC ILLUSTRISSIMO

DOMINO DOMINO

POMPEJO

S. R. I. COMITI

DE

BRIGIDO

SACRÆ CÆSAREÆ REGIÆQUE APOSTOLICÆ MAJESTATIS

CONCILIARIO ACTUALI INTIMO

ET

CAMERARIO

TERGESTINÆ URBIS PRÆSIDI

CAPITANEO CIVILI ET MILITARI

NEC NON UNITORUM GORITIÆ ET GRADISCÆ PRINCIPALIUM COMITATUUM GUBERNATORII &c. &c.

D. D.

GRATIOSISSIMO &c. &c.

Excellentissime ac Illustrissime
Sacri Romani Imperii
Comes!

Tot tantisque a TE & Nobilissima Gente TUA in meam Familiam collatis beneficiis, novum illud ac plane singulare mihi accessit, quo Dissertationem hanc, quam ad obtinendam artis-Medicæ exercendæ potestatem elucubratus sum, amplissimo Nomini TUO nuncupari patereris. Etenim si eo majus atque honorificentius beneficium censendum est, quo ab Illustriore, Præstantioreque præstatur, quis non videt, summo mihi illud in prætio esse debere? cum a TE proficiscatur, tali Viro, quem Maria Theresia Augusta jam dudum dignum judicavit, qui Poloniæ primum, mox Magno Transilvaniæ Ducatui, dein Si-

le-

lesiæ præficereris. Quæ vero in maximis his Provinciis tum ad earum commodum, tum ad Imperii Austriaci amplificationem, tum ad TUI commendationem Nominis sempiternam fecisti, eædem illæ Provinciæ, quæ TE ab iis discedentem veluti Patrem amisisse conquerebantur, satis superque deprædicant, ut quæ recte a TE præclareque gesta sunt, TUA que in Rempublicam merita a me ultro extolli vix queant. Quotus enim quisque est, qui non intelligat, etiam me tacente magnum iisdem pondus, splendoremque præclarissimo Josephi II. Cæsaris Augusti virtutum Remuneratoris judicio accessisse, cum

TI-

TIBI utriusque Carnioliæ Præfecturam demandavit? Eam autem qua non gessisti Integritate, Religione, Fide? Quæ sane tanta fuit, ut nuperrime tandem Tergestinam Urbem, ad eamque spectantes Provincias suo TIBI Nomine amplissima potestate regendas dederit; quam ob causam TIBI ne Excellentissime Vir a Concivibus Tergestinis gratulandum sit, definire non ausim: TU enim, ut merebaris, luculentissimis benevolentiæ Augusti significationibus frueris; nos autem grato in eum animo, atque ob communem omnium lætitiam TE, post longum desiderium TUI, Patriæ restitutum Civem, eumdem Primum

post

post hominum memoriam Moderatorem datum gaudemus. Accipe igitur, Nobilissime Vir, meam hanc qualemcunque opellam TUIS sub auspiciis prodeuntem, meque una cum illa validissimo Patrocinio TUO & Authoritate tuearis. Vale

Excellentissimi ac Illustrissimi
S. R. I. Comitis

Devotissimus
Franciscus Bidischini.

§. I.

Reconvalescentiam peculiarem, tædiosam sæpenumero desiderare curam norunt Medici, qui reconvalescentium quærelas, quas morbi sæpe reliquias, diætæ sæpe perversæ sobolem videre est, audire coguntur quam frequentissime; plus adhuc augendas, si præcipue ægri, (quod fieri communiter videmus) a morbo nunc liberati, ejus quoque effectus diæta bona sola, & domesticis, ut ajunt, remediis debellari posse sine Medici auxiliantis adminiculo credunt: in pejora tunc ruere omnia indies vident, morbum male curatum clamant, cujus recidivam præcavere facilius longe fuisset, quam morbum primo curare; haud raro inde reconvalescentium mortes non morbi, sed neglectæ reconvalescentiæ effectus.

§. II.

Sub *Reconvaleſcentiæ* nomine omne illud tempus intelligimus, quod a fine morbi ad perfectam uſque virium reſtaurationem intercedit.

Initium convaleſcentiæ determinare non ſemper æque facile eſt, cum levis ſæpe febricula in initio convaleſcentiæ adhuc adſit, debilitas uti in ipſo morbo eadem, accedit, quod cum duratio ejusdem morbi non ſemper ſit eadem, morborum initia ipſis plerumque ægris incerta ſint, finis quoque morbi, Reconvaleſcentiæ initium lateat. Inſcius exinde ſæpe hæret Medicus, utrum a primis ſymptomatibus, quæ æger quæritur, utrum a die, qua decumbere cogitur, exordium morbi ordiri debeat, cum hac in re ægri major, vel minor ſenſibilitas plurimum diſcrimen inducat.

Practicum hoc in dubio errorem committi tamen non poſſe ex eo eluceſcit, quod imminuto notabiliter morbo iisdem uti prius remediis parciori licet doſi per tempus uti pergat Medicus; optimus enim, qui in convaleſcentia habetur Indicationum fons, ipſo ex morbo prægreſſo deſumitur. Qua in re notandum, plurimum intereſſe, ut tum cujuslibet morbi, tum & convaleſcentiæ duratio, terminusque perfecte ſit cognitus, alias pro ſanis dimittuntur ægri vix morbo ſuperato, inde recidivæ facilitas, & languores chronici tota ſæpe vita perſtantes plerum-

que

que inſequuntur; hoc neglecto ſtudio ſymptomata febrilia credimus, quæ convaleſcentiæ incipientis ſigna ſunt, remediis & ſæpe adhuc heroicis renaſcentes vires inviti ſuffocamus.

Ut autem, quid ſub convaleſcentia fiat, intelligi liquido poſſit, qualis reconvaleſcentium ſtatus ſit, quæ ſolidorum indoles, quæ natura humorum, præliminarie indagemus; ſic enim quid ſpei, quid metus ac periculi hoc in ſtatu adſit, brevi patebit.

Morbo fractum corpus convaleſcentiam ingreſſum ſolida debilia exhibet, humores deficientes, aut ſaltem cacochymicos, per morbum enim prægreſſum irritata ſolida violentius agentia tonum amittere neceſſario debent, cum inſuper ob ſecretiones male factas & circulationem nimis auctam aut perturbatam ſolidorum nutritio aut prava, aut nulla, ſolidorum robur continuo plus dejiciunt. Fluida interim violento motu acta magis acria facta copioſius expulſa non reſtituta humores cacochymicos exhibent, varia inde Reconvaleſcentium ſymptomata deducere facile erit. Præcipua horum ſunt: debilitas, deliquia animi, dum erecto ſunt corpore frequentiora, vertigo, pallor, macilentia ingens, cutis vix adhærens oſſibus non niſi muſculorum veſtigia refert, ſudores nocturni, pulſus celer, debilis, levis plerumque ad veſperam febricula, ſenſuum in- et externorum languor, appetitus primo parcior, ſenſim auctus ſæpe ad bulimum uſque,

ex paulo largiori cibo anorexia, nausea, vomitus, febris, ineptitudo ad motum, lingua plerumque alba muco obducta.

Diversorum adeo symptomatum explicatio ex antea præmissis clare deducitur, sensuum in- & externorum debilitas, animi deliquia, pallor, emaciatio corporis ex humorum defectu oritur, cum in morbo tum artificialibus evacuationibus, tum naturalibus ipso morbi stimulo auctis humores deperdi necessarium sit: pulsus celer, & debilis simul ex irritabilibus magis solidis factis, & defectu simul humorum, & solidorum propellentium inertia nascitur; sudores nocturni, ineptitudo ad motum ex solidorum propellentium fracta vi pendent, appetitus auctus naturæ bonitate oritur deperdita restituere conantis, quin tamen debilior adhuc primarum viarum compages largiori paulo cibo ferendo par sit, quod lingua a naturali adhuc colore abludens, quæ & ventriculi, & intestinorum colorem & indolem præsefert, aperte docet. Hoc nunc in rerum statu quid timendum sit, levi negotio facile quilibet pervidebit: vix a morbo emersum corpus & solidorum & fluidorum labe infectum levi ex causa in priorem relabitur ægritudinem, multo nunc majorem, quo plus a præcedente morbo debilitatum fuerit corpus, ut sic novus morbus superveniens viribus ægri major illum succumbere necessario cogat.

§. III.

§. III.

Sed non unam ſemper eamdemque obſervare eſt Reconvaleſcentiam, ſed pro morbo vario prægreſſo variare; qua in re tam complicata, ut quidam ſaltem ordo obſervari poſſit, duplici præcipue ſub reſpectu convaleſcentiam generali diviſione conſiderare licet, ſcilicet 1. convaleſcentiam poſt Acutos, & 2. poſt Chronicos morbos. Acutæ febres diverſiſſimæ quoad Indolem, & curam cum ſint, variam quoque, tempore Reconvaleſcentiæ, petere curam facile quilibet perſpiciet. Reconvaleſcentiam, poſt morbos Chronicos & cognitu difficiles curatu ſæpiſſime impoſſibiles in Recidiva impedienda totam ferme conſiſtere norunt Practici, quæ cum & radicalem ſingulorum horum morborum curam deſideret, quam percurrere ſcopus haud eſt, quoad generales ſolum regulas circa illam obſervandas conſiderari poterit, peculiaribus quibusdam certis in morbis ipſa ſub Reconvaleſcentia obſervatis ſymptomatibus haud omiſſis.

Febres Cardinales tantum percurrere juvat, utpote ad quas innumeræ aliæ facili negotio poterunt revocari: poſt ſingulas enim harum conſiderare convalescentiam et prolixum non minus ac inutile jure duxerim.

§. IV.

Inflammatoriæ Febris e virium excesſu ortæ debitæ ac sua methodo curatæ cesſante febre reconvalescentia orditur, hoc in ſimplici benigna inflammatoria febri 14to communiter die contingere obſervata docent: exceptio facienda in conſtitutione phlogiſtica terminari incipiente, quæ quod in acutie remittit, longitudine lucratur, et ad ſeptimanas usque extenditur. Nonniſi quærelas de virium defectu hoc in ſtatu audire eſt, eo major hic virium percipitur ruina; quo febris violentior plures evacuationes deſiderabat.

Vires reſtituere unicam hic facit indicationem, quod bona diæta non vinoſa tamen, et remediis primis ſaltem temporibus adhuc antiphlogiſticis iisdem, quæ durante Inflammatione dabantur, plenarie conficitur, parciori tamen antiphlogiſticorum emollientium doſi hoc tempore opus eſt, niſi majorem inducere corpori debilitatem excedente potu emolliente velis; antiphlogiſtica hæc ſi negligantur, continuo periculo exponitur æger recidivæ, cum illa in Inflammationem propenſio tempore Reconvaleſcentiæ nondum deleta facili ex vitio recrudeſcere malum faciat, cum tamen cæteris paribus inflammati citius plerumque reconvaleſcant, nullis hi roborantibus, ſtomachicis plerumque indigent toto reconvaleſcentiæ tempore; quinimmo, ſi hominem antea inflammatione detentum roborantibus, et ſtomachicis tractes,

tes, in novum morbum inflammatorium ob vires iterum nimis auctas conjicies, quod tristi indies experientia confirmatum videmus. Inde est, quod, qui inflammatione decubuerunt, toto tempore reconvalescentiæ arceri deberent a Diæta ſicciori, paulo pleniori, a quocunque stimulo. Neque hoc reticendum, quod cito iterum vires reassumant reconvalescentes ita, ut post octo convalescentiæ dies vix advertas hominem ægrotasse, quod equidem in flore solum ætatis contingere, divinare quilibet facile poterit.

Aliud quoque notabile symptoma negligi non debet: contingit equidem, febres Inflammatorias Universales mitiores in febres constitutionis subsequentis convalescentiæ tempore abire; Exemplum rem clarius illustrabit: ponamus, quod mense Aprili, vel Majo aliquis laboret febri Inflammatoria, hæc mitis tunc erit, tardius decurrens, non terminabitur modo alias febribus Inflammatoriis communi, sed semper ferme abit in febrim succedentis constitutionis; quam si biliosæ indolis esse accipiamus, hæc febris Inflammatoria mitescens post duas septimanas, post 20 etiam dies abibit in febrim novæ constitutionis. Pluras quæ id confirmant observationes hoc anno colligere facile erat tam in Nosocomio Practico, tum SS. Trinitatis; haud paucos enim Inflammatoria, vel Rheumatica, vel Intermittente febre antea detentos sub Reconvalescentia nullo commisso vitio in putridam illius Constitutionis

incidiſſe, omnes vidimus. Facile inde decipi ſæpe Medicum non attentum poſſe, clarum eſt, qui ſolutionem morbi poſt 14 dies exſpectat, et prædicit; novi tunc oriuntur calores, nova antea non præſentia ſymptomata. Calor urens, jactitatio, nauſea, meteorismus &c.: errores tunc in Diæta commiſſos accuſant Medici, recrudeſcentiam morbi timent, ubi morbus alterius conſtitutionis revera ingruit. Quod non de Inflammatoria ſolum, ſed de omnis alterius quoque febris ſpecie attente obſervandum eſt

Febrim Inflammatoriam cum topica alicujus viſceris affectione facilius adhuc pati recidivam Pleuritidis & Peripneumoniæ exemplo diſcimus; motus tunc, aura frigidior, cibus ſaturatior, potus etiam leviter vinoſus ſedulo hic vitanda ſunt; leviſſimus enim ſtimulus, motus, Chylus craſſus debilem Pulmonem magis nunc ſenſilem de novo irritabit, novam nunc Inflammationem priori periculoſiorem inducendo. Recrudeſcens pulmonum inflammatio tunc præcipue timenda eſt, ſi Pleuritis debite ſoluta non fuit, mitigata ſolum: contingere etenim videmus, quod 11a. Pleuritidis die ceſſante febre levis ſolum nonniſi in profunda inſpiratione percipiendus dolor perſtet, quem ægri negligunt, quoad reliqua, ut ipſis equidem videtur, ſaniſſimi: latens perſtat tunc Inflammatio, leviſſima ex cauſa ſub ipſa Reconvaleſcentia recrudeſcens, quod ut præcaveatur, ad Pleuritidis finem profunde ut inſpiret

æger,

æger, in utrumque ſucceſſive ut decumbat latus, jubeatur; dolor, levis licet, an adhuc ſuperſit, moleſtia quædam an decubitu percipiatur, videri tunc clare poterit, ſic emollientibus ſub ipſo Reconvaleſcentiæ tempore minori licet doſi diutius pergendo, & Recidivæ, & latentis Pleuritidis naturam ſimul præcavemus.

Quodſi Inflammatoria febris complicata fuerit, id eſt alia cum febre unita, convaleſcentiam quoque variare clarum eſt: tunc dicta hucusque convaleſcentiæ tempore ſolum non ſufficiunt, ſed febris quoque ratio methodo pro varia febre varia inferius explicanda haberi debet; longius tunc excurret convaleſcentia, vix aliquot ſeptimanarum ſpatio terminanda majori cum recidivæ metu, cum ipſa roborantia fors febri ſimul complicatæ dicata novæ recrudeſcentiæ fomitem ponere faciliime poſſunt.

§. V.

Longam, tardamque convaleſcentiam febris pituitoſa habet. Laxos enim debiles, Hypochondriacos, Sedentarios, victu farinaceo, pingui, terreſtri uſos, pueros, plebem infimam Infantes pultibus paſtos cum afficiat, & ſeptimanas etiam ante perfectam convaleſcentiam pertranſire continuo videmus; febris equidem tenaces incidere humores debuit, ſed tenacitatem reliquam ſuperare, debile roborare corpus, pituitæ generationem

novam impedire, indicationes ſub hujus febris convaleſcentia ſunt. Primum equidem fit remediis ſolventibus hoc quoque tempore continuatis, dummodo doſis non excedat, ne dum pituitæ reliquias eluere e corpore conamur, inducta nimia debilitate virium reſtaurationem procraſtinemus: ſolventia ſalina nonniſi parciſſima hoc in morbi ſtadio indicantur, alvo ſolito duriori, tardiori locum habent, hæc enim ipſa utpote quæ nimium per longum Morbi decurſum ventriculi vires labefactarent, morbo quoque durante continuari ſemper non poſſunt, ſed alia longe ſolventia ex herbarum lacteſcentium ſubamararum claſſe Materies Medica ſuppeditat, quales ſunt gramen, taraxacon, cichoreum, ſonchus, ſenecio, lactuca, endivia, &c.

His diutius protractis & robur quoque primis viis potu liquido, ſalino enervatis, tum integro quoque corpori debet addi; cort. peruv., elect. antifebrile P. P. hic primum locum tenent, omnia reliqua amara, vinoſa & corpus, roborant, & pituitæ regenerationem præcavent. Pro ultimo quidem hoc fine ſola roborantia nunquam ſufficere experientia teſtatur, niſi debitum quoque Diætæ regimen acceſſerit; farinacea, carnes duræ, gelatinoſæ apprime vitanda ſunt; vegetabilia, olera præcipue copioſiora, carnes teneræ, panis biſcoctus vino intinctus, potus vinoſus motu præcipue corporis accedente potentiſſima, & certiſſima pituitæ generandæ obſtacula ſunt.

Non

Non omnis tamen linguæ ſordities tempore Reconvaleſcentiæ perſtans ſolventia, vacuantia requirit, viis enim primis licet probe mundatis manet tamen lingua ſordibus obducta, os mucoſum; ſi per dies, per ſeptimanas tunc ſollicitetur alvus ſcopo evacuante pituitam vel aliam ſaburram, tantum abeſt, ut lingua & oris emendetur conditio, ut & plus indies increſcat viribus ventriculi perverſa hac cura continuo magis fractis, enervatisque: juvant hic roborantia, ſtomachica, vinoſa, invigorantia, lingua licet ſordida perſtante, cum hoc ſymptoma diutiſſime perſtans nonniſi primarum viarum reſtituto tono diſpareat.

Cautiori manu hæc eadem roborantia locum habent, ſi pituitoſa febris, quod vernali præcipue tempore fit, Inflammationis habuerit notam; ne, dum pituitæ generationem impedire conamur, Inflammationem de novo ſuſcitemus.

Poſt Peripneumoniam notham, veram pituitoſam febrim cum topica pulmonum affectione roborantibus carere non poſſumus; diuturna enim tuſſi pulmo hinc debilitatur plurimum; pituita licet inciſa, licet ex corpore perfecte eliminata, tuſſis perſtat, ſputa pituitoſa, mucoſa, aquoſa pergunt, ſolventia hic ſputorum materiam ſuppeditant, continuato ad pulmones affluxu hoc viſcus mirum quantum debilitant, & exhauſto ſic per ſputa copioſiſſima corpore, acrioribus redditis humoribus, hectica inducta febri Phty-

ſin

ſin ſpuriam pituitoſam inducunt, quam datis ſub convaleſcentia mature roborantibus ex Lichene, ex Cort. Peruv. primo quidem una cum ſolventibus, feliciter præcavemus, quæ ſi nondum ſuffecerint ad quietem pulmonibus conciliandam, Paregoricum veſpertinum quam maxime conveniet: his remediis ſimul ſumptis tuſſis & ſputa minui plerumque ſolent, eoque certius, ſi roborantibus, uti Decocto lichenis, per diem gr. I. Tart. emetici addatur, ut levi ſic, ſed continua excitata nauſea, humorum affluxu ad ventriculum utpote locum irritatum aucto, minor fiat ad Pulmones, quibus ergo otium conceditur, ut ſub continuato roborantium vulnerariorum uſu firmentur, eisque ſic debitus iterum tonus reſtituatur.

Pituitoſam febrim in intermittentem fauſto omine pertranſire obſervata Medica docent, febris enim pituitoſa remittens cum ſit, imminuto ſtimulo, parciori materia per bonam methodum adhibitam reddita, intermittens fit; paroxysmus tunc rarius rediens debite tractatam fuiſſe febrim, ſummamque, quæ remittentes inter & intermittentes febres intercedit, cognationem indicat, hæc intermittens febris novus licet morbus prioris tamen quaſi convaleſcentia conſiderari poteſt, cum roborantibus aut Cortice dato ſuppreſſa hac febre, pituitoſa iterum redeat: ſolventia ſalina pituitæ reliquias curant, & febrim intermittentem naturæ bonitate ortam ſenſim, & ſenſim ſubflaminant,

ut

ut tunc primo roborantibus, Cortici locus ſine periculo detur.

§. VI.

Febris Bilioſa ſimplex nulla perverſa methodo exaſperata die communiter 14to terminata convaleſcere nunc ægrum permittit & ſeptima quoque die, quin & citius cum febris ſæpe ſolvatur, maturius etiam convaleſcentiam ordiri licet: ſcilicet jugulata per emetocatharſin febre æger qualibet nocte ſudat cum levamine, altera die febris manet expers, circa noctem vix obſervanda acceſſio eſt, quam ſudor nocturnus levans blandus excipit, quem convaleſcentia ſequitur. Sudores hi nocturni toto convaleſcentiæ tempore in hominibus potiſſimum laxioribus, debilioribus obſervantur: copioſi ſi fuerint, & convaleſcentes, & ipſos quoque Medicos anxios reddunt, ac ſi ſudores eſſent colliquativi, quo tamen metu jure caremus, ſi indies minuantur, ſi vires redeant. Aſt ſi æger fractus fuerit methodo medendi mala, ſi evacuationes ſanguinis intempeſtive fuerint factæ ſi ſudores hi ab initio boni diutius durent, & cum virium quidem detrimento, ſi præterea ſudores hi uſu juſculorum tepidorum, & potuum theatorum foveantur, tunc augentur certo, & non per dies ſolum, ſed ſeptimanas uſque perſtant, ut in conſuetudinem abeant, convaleſcentiam ſic prolongant, ne vires recuperet æger prohibent, & ut in-

dies

dies magis emacietur faciunt, verosque colliquativos ſudores tunc referunt.

Sudores hi nocturni colliquativi ab alia ſudoris colliquativi ſpecie, ut probe diſtinquantur, oportet, ea ſcilicet, qua laborant illi, qui fomitem purulentum allicubi concluſum habent, veſperi tunc accedens febriiis hectica adeſt exacerbatio, noctu vehementer cum virium jactura ſudant, mane debiles ſurgunt, interdiu vires aliquantum redeunt, novo febris acceſſu novis iterum nocturnis ſudoribus colliquandæ. Priorum ſudorum colliquantium ſpeciem malæ plerumque ſub convaleſcentia curæ adſcribi debere is plane perſpiciet, qui conſideret, muliercuias convaleſcentium vires continua juſculorum tepidorum ſorbillatione velle reſtituere, ubi e contrario Diæta paulo ſiccior leviſſime vinoſa, amareſcens, ſtomachica eſſet quam indicatiſſima. Perverſa autem quæ communis eſt cura, aquoſis tepidisque diu noctuque ingeſtis maceratur debilis ventriculus vires cæteroquin recurſuræ prohibentur, moventur de die in diem ſudores, magis tandem emaciatur æger, vires corruunt, & ad optatam ſub uſu juſculorum ſanitatem nequaquam pervenit, ſed ſudores hi nocturni potius fiunt colliquativi, colliquant, deſtruunt ſanitatem ſuperſtitem.

Nunquam autem tantum hic adeſt periculi, ac in ſudoribus colliquativis a fomite purulento clauſo ortis; poſt febrim enim biliofam ſuperſtites ſudores admittunt curam,

quam

quam ſemper a fomite purulento orti reſpuunt, morte ſolum terminandi. Conveniunt in noſtro caſu Cort. Peruv., amara, Balſamica, Salviæ præcipue infuſum vinoſum ab ILLMO. PRÆSIDE commendatum, & equitatio SYDENHAMO adeo laudata, qua Pthyſicos ut ait vix non conclamatos perfecte reſtituit. Emaciati Pthiſici ex hac ſpecie, evacuationis curantur equitatione, ſi enim attente quis perlegat morbos, ubi ſudores colliquativi aderant, & in quorum cura laudabatur a SYDENHAMO, brevi perſpiciet, ſudores hos ex debilitate, laxitate, non ex fomite purulento clauſo proveniſſe, in omni enim empyemate motus factus mortem accellerat, ſuppurationem reſorptionemque puris intra maſſam ſanguinis, & febrim mirum quantum augendo.

Sublata bilioſa febre ſanum ſi antea & robuſtum corpus fuerit, ſub apta diæta ſponte ſua convaleſcit, vegetabilis enim primo adhuc diæta, dein ex tenerioribus carnibus cum ſucco Citri, bubula præcipue diu evitata, vinoſorum quoque uſu ex ſua propria & domeſtica penu ſufficientem habent vim, ut deperditas vires brevi reſtituant; hoc in ſtatu aut ſuperflua eſſet cura roborans, & ſtomachica, aut etiam ſi properanter agamus, nociva, cum pejus ſe inde habere, quin & de novo febricitare incipiant ægri, cum levior etiam ſtimulus diutius applicatus tali in corpore noceat.

Alia

Alia longe cura opus eſt, ſi æger, qui ex biliofa febre decubuit, fuerit debilior laxior, valetudinarius litteratus, puella debilis, puer, aut ſi morbus fuerit difficilior, longiorque, ſi fors methodus medendi evacuans diutius fuerit protracta, ſi paſſus ſit evacuationes ſanguineas, vel quæcunque demum alia acceſſerit ratio debilitans, roborantibus tunc opus eſt ac ſtomachicis; inter communiora venit Elix. Temperatum omnibus aliis Elixiriis, utpote Spiritu vini factis, longe præferendum, utpote quod vino Tokaino grato, generoſo paratum vires ventriculi erigit ſpirituoſo potu potius dejiciendas, cum ſtimulus ſpirituoſus nimium irritando fibras debilitatem dein inducat, pro qua debellanda primo dabatur; vinum Abſynthiacum non minores meretur laudes & amaram roborantem, & tonicam vini vim includens; Extracta omnia amara uti Fumariæ, Trifolii Fibrini, Centaurii minoris, Cardui Benedicti vino grato digeſta, Syr. Cinam: vel Cort. Aurant. addito apprime indicantur, hæc ſequuntur Cort. Peruv., Ferrum ipſum varia forma, Eſſentiæ dictæ amaræ, Liquor viſceralis, Eſſentia Abſynthii, Gentianæ. &c.

Sed & alvum interim ſervare apertam convenit, ni novam ſaburræ generationem, nonnunquam febrim priori periculoſiorem expectare velimus; hunc in ſcopum merito laudatur tinctura Rhei aquoſa ad cochlearia tria quatuor per diem data cum aqua Menthæ, aut ipſa tinctura aquoſa Menthæ ex-

tracta,

tracta, vel Elixirium ſtomachicum ad unc. ij cum unc. ſem. liquoris Terræ Fol. Tartari, alvum hoc tempore tardiorem enematibus ſervare apertam conducit.

Non remediorum ſolum, ſed & ciborum habendus ſelectus eſt, cibo vegetabili primo ex fructibus horræis, Oleribus gratis; Cerealia facilis digeſtionis uti Oryza pauxillo cinamomi addito, carnes dein teneræ pullinæ, vitulinæ, cancrorum, teſtudinum, vinum rubrum gratum cum pane biſcocto, equitatio, ruſticatio præcipua huc pertinentia conſtituant. In ſequiori præcipue ſexu roborantibus his opus eſt, cum alias in morbos longos languores & debilitates chronicas incidant, quin & catamenia ſæpe inordinata continuo pergunt, eo quod tempore reconvaleſcentiæ minus caute tractatæ fuerint.

Tardior ac in Inflammatoria, citior vero ac in Pituitoſa Febre Bilioſæ convaleſcentia eſt, relapſus autem quam in utraque facilior, ad 14 dies ad 3 Septimanas, quin & plures producitur, citius tamen vires recuperant cæteris paribus, quam qui ex pituitoſo morbo decubuerunt, ſi nempe par fuerit harum febrium vis & intenſio. Relapſum facilem in febrim Bilioſam ex eo pendere crediderim, quod factis in cura febris evacuationibus aucto appetitu plus juſto gulæ indulgeant ægri, quam debiliſſimæ ventriculi vires perferre aptæ ſint; inde novus novæ febris fomes colligitur, niſi ejus incrementum parca diæta, tinctura Rhei, aut remedio

ſalino ſtatim dato accumulari, augerique prohibeatur.

Quod ſi Bilioſa febris metaſtaſi quadam fuerit terminata purgatis primis viis, ſub aperientium & eccoprotiorum uſu ipſa quoque veſicantia locum habent, illorum enim neglecto uſu alvo & urina, (quibus evacuationibus hac in febre carere non poſſumus) ſuppreſſis, materia ad ſuperficiem corporis delata ut ſudore difletur cantharidum vi pulſa, nova febris, aut Bilioſa, aut pejor Putrido-Inflammatoria naſcetur.

Prophylaxin certam contra bilioſas febres in diæta refrigerante vegetabili, fructibus horræis copioſis diu ingeſtis toto nempe bilioſo tempore plerumque quærere homines videmus, falſa ſors inducta hypotheſi, qua ſolum victum carneum, lautum, vinoſum bilem exaſperare, febrimque producere autumabant; aſt ſi rejectis hypotheſibus obſervatio certa, & hac quidem in re multiplex conſulatur, non nobiles, non cives, qui victu carneo, diæta vinoſa utuntur, ſed ruſticos potius, qui per totum annum pauciſſimis diebus veſcuntur carnibus, hoc morbo tentari conſtat. Illos e contra præcipue febri Bilioſa tentari videmus, qui caloribus æſtivis uruntur, qui meridiano ſub ſole multum agitantur ſudoribus; his enim quaſi diffluentes ſæpe perfrigerantur, perſpirabilis humor, cauſticus, acer repercuſſus ad debilitatas calore æſtatis primas vias, utpote colatorium

nobis biliosum, biliformem dictum, febris biliosæ causam constituit.

Ast ne quis exinde inferat velim victum carneum, diætam vinosam prohibere biliosam febrim; id solum assero, solam hanc diætam morbos biliosos non invitare; quin immo nulli essem Author, ut omni vino, & carne æstatis tempore abstineat, sed felicem potius diætæ vegetabilis, & carneæ vinosæque faciat miscelam; qui enim solum diæta vegetabili usus fuerit, languidiorem habebit ventriculum; qui vinoso & carneo solum victu utitur, facile ingluviei vitia committit, ut mediam ergo tenere viam hoc in casu tutissimum sit; observasse solum sufficiat, diætam solam vegetabilem non avertere morbos biliosos, solam diætam carneam eos non invitare, illam esse diætam optimam, cui quis assueverit; ut ergo tota Prophylaxis hac contineatur regula: post vitatum corporis sudantis refrigerium repentinum tempore bilioso multum quoque esse præsidii ad hanc febrim arcendam in usu fructuum horræorum, acescentium, saponaceorum, eccoproticorum, & evitatione colluviei cujuscunque primarum viarum.

§. VII.

Ex omnibus dictis febribus tardissima post febrim putridam convalescentia est; nulla enim febris vires vitales adeo immediate afficit, ac putrida; sola in hac stimulantibus

erigentibus jam ipſo morbi ſub decurſu opus eſt, morbo tandem ſuperato ſummam ſupereſſe virium jacturam evidenter patet.

Ex putrida convaleſcentes ſoli medicatrici naturæ vi committere conſultum non foret, quod equidem poſt Inflammatorias febres impune fieri poſſe, antea vidimus, utpote poſt quas nec Medico, nec Medicamentis opus ſit, vigore virium brevi ſponte reſtituto: ſed putrida exhauſtos reſtaurare oportet remediis invigorantibus, aromaticis; non iisdem tamen ſemper, ſed variis pro ſymptomatibus variis.

Præcipua horum ſunt febricula veſpertina nocturna, nocturni ſudores largi, ſubdelirium veſpertinum, nocturnumque, fatuitas, temulentia continua, deliquia animi erecto corpore, linguæ conditio præternaturalis, ejus ſordities, tumores pedum, crurumque, ciborum deſiderium inexplebile, Hyſteria, & Hypochondriaſis nervoſa; in fœminis menſtrua anomala, tarda, parca, multa, cacochymia chlorotica, ventriculi diuturna læſio.

Circa ſingula hæc ſymptomata quid peculiariter obſervandum ſit, videre reſtat. Febricula veſpertina nocturna in convaleſcentibus adeſt, poſt paucos plerumque dies ceſſans; plus enim equidem metus quam periculi hæc febricula habet, cum ipſa, & ſubſequentes ſudores criſim abſolvant plenarie ipſo ſub febris decurſu inchoatam: aliud longe eſt, ſi ſudores hi nocturni in ſeptimanas protrahe-

ren-

rentur, si essent subito profusiores; tunc enim vere colliquativi sunt, non morbosæ solum materiæ reliquias, sed bonos simul humores educunt: frequentius adhuc hoc contingere observamus, si reconvalescentes copiosioribus continuo stragulis obruantur, retento enim sic stragulis perspirabili corpus per se debile balneo proprii vaporis immersum laxatis ubique poris ingentem sudorum copiam facit profluere. Hos colliquativos esse sudores, quos equitatione curavit SYDENHAMUS, superius inui.

Ast non una semper febriculæ hujus causa est, non raro enim repletio ventriculi major ob stimulum vasis applicatum per copiosiorem chylum febriculam excitat, purgatione rhabarbarina mature data certo sufflaminandam; & saburra sic colligi incipiente expulsa, & robore simul primis viis addito, ut non tam facile paulo largiori cibo graventur.

Delirium & fatuitas haud rarum adeo ex putrida convalescentium symptoma est, in fœminis præsertim hystericis laxis, viris hypochondriacis debilibus blandum hoc delirium non furiosum est, delirantes convalescunt, obambulant; SYDENHAMUS hoc de delirio agens monet, ne Medicinam hic faciamus eam, quam facere solemus delirantibus, tempore id curari asserit, diæta restaurante, remediis invigorantibus; ab exhaustis enim, & vappidis ut ita dicam, spiritibus, a spirituum nerveorum atonia, ut SYDENHAMI

 phra-

phrasi utar, ortum hoc videtur esse delirium; vinum Budense omni bihorio ad 2 cochlearia datum plerumque sufficit, reliquum tempori, & diætæ bonæ solæ committendum.

Ne autem hoc delirium cum delirio febrili confundatur, sedulo cavendum; videlicet si febricula vespertina, & levis humorum adest commotio, vel vesperi & noctu solum, vel & interdiu delirent: febre cessante, & delirium hocce evanescit, cum illud ex debilitate nervorum ortum nonnisi convalescente sensim ægro convalescat.

Temulentia & deliquium animi erecto corpore frequens in putridarum convalescentia debilitatis signum est: nulla ratione neque sedendo quidem primo extra lectum perdurare valent, ebrii instar vacillant pedes, vacillat pavimentum, deliquium supervenit animi, tolluntur omnia cubante ægro. Universim enim sub ipsa febre putrida nimium jam protracta situm erectum amplius ferre nequeunt, musculorum robore nimium fracto, vestibus tunc indutos supra lectum decumbere ægros si jubeamus, & molesta hæc evitamus symptomata, & debilitatem corporis sub stragulis necessario augendam impedimus.

Linguæ conditio præternaturalis non omni quidem in convalescente adest, cum pura sæpe lingua convalescentium sit; etsi haud raro contingat, ut gluten quoddam, & quædam sordes ex albo flavescentes toto tempore convalescentiæ observentur, viribus

li-

licet jam firmatis; saburram hanc, ut equidem credunt inexperti, evacuantibus, purgantibus rhabarbarinis, etiam emesi, equidem evacuare conantur, ast incassum, cum sub evacuantium usu pejor fiat linguæ sordities, resumptis tantum vitæ viribus, ventriculi robore restaurato linguæ sordes evanescunt. Nam prout debilior fit homo per evacuationes, prout per continuas sollicitationes gastricas, sive ab emesi sive a purgantibus, major fit nisus ad systema gastricum ventriculum nempe, intestina, œsophagum, fauces; ita etiam lingua sordida magis fit, quam ejus conditionem pauxillum vini, roborantia emendare supra quoque jam monitum fuit.

Tumores pedum & crurum post omnem quidem febrilem morbum, post putridam autem præcipue febrem relinquuntur, præsertim ubi ambulare homo deberet; obambulare tunc renuunt, sed decumbere continuo desiderant, ut tumor crurum evanescat, licet obambulatio, & exercitium corporis viribus accomodatum quammaxime conducant, eoque magis, si frictio partium tumentium fumis roborantibus ex mastiche, olibano, sandaracá, ligno juniperi simul accedat. Tumorem hunc exercitio primo crescentem nullum tamen afferre periculum, monendi sunt ægri, cum eo continuato paucos intra dies pedes detumescant, omnisque tumor plane dispareat; contrarium obtinet, si ejusmodi convalescentes crurum sors tumentium metu tota die decumbant, aquosus tunc ille latex pe-

des occupans ad pulmones, encephalon ſubito deſertur, hac ex metaſtaſi ad partem quamdam ad vitam neceſſariam facta cæterum ſaniſſimi reſtauratis plane viribus ſubito pereunt.

Deſiderium ciborum inexplebile, quaſi fames canina adeſſet, per primos plerumque 14 dies, quin & longius, ægrum excruciat: hoc anorexia ſæpe excipit ob novam ſaburram, cum gulæ plerumque plus indulgeant, collectam, rhabarbarinum purgans incipientem de novo febrim ſaburralem ſuis in incunabulis jugulat.

Inexplebili illi ciborum deſiderio ut ſatisfiat, cibis opus eſt non duris, conſiſtentibus, ſed mollibus facilis digeſtionis, parva ſimul doſi, ſed repetitis vicibus† dandis: tales ſunt oryza cum pauxillo cinamomi, vinum gratum tokainum pane biſcocto intincto, chocolata cum lacte parata, vaſculum potus coffee cum lacte quater quinquies per diem; pro remedio inſervit Infuſum cort. peruv. frigidum cum lactis recentis tertia parte & ſaccharo, aut potus coffee cum portione quadam corticis addita & lacte.

Manu ergo mittendus æger haud eſt, quamdiu inſatiabilis ille appetitus adeſt; niſi enim naturalis appetitus antea redierit, facillimæ recidivæ expoſitus æger perſtat.

Hyſteria & Hypochondriaſis nervoſa, in illis præcipue, qui nervos magis irritabiles habent, hoc inprimis tempore, ubi nervorum major debilitas occurrit. Mirum hoc ſym-

† [illegible]

pto-

ptoma eſt, a quacunque re ſumme afficiuntur, a janua ſolum aperta vix non iraſcuntur ſummopere, aut timent plurimum, aut palpitationes cordis accipiunt continuas, celerrimas, vix numerandas pulſuum micationes, urinas ſpaſticas emittunt maxima quantitate; terrificis his potius quam periculoſis ſymptomatibus opem fert infuſum frigidum cort. peruv. grato quodam ſyrupo cinam. - menthæ addito, amara alia quæcunque & invigorantia.

Diuturna ventriculi læſio in convaleſcentia ex febre putrida ſaburrali evacuantibus non ſufficienter curata obſervatur, a tempore quo convaluere bradipepſia laborant, variasque alias ventriculi læſi functiones conqueruntur. Tarda difficilisque tunc eſt convaleſcentia, tempore, roborantibus, & alvo interim continuo aperta ſervata vix, niſi ſenſim & ſenſim abſolvenda. Aſt haud rara adeo obſervatio eſt, diuturnas ventriculi læſiones ab exantlatis intermittentibus ortas febre putrida ſuperveniente omni remedio potentius curari.

Et maximi quoque momenti obſervatio circa fœminas eſt, ne videlicet ex putrida convaleſcentes ſtatim dimittantur, antequam binis ſaltem vicibus menſtrua regulariter rediiſſe conſtat; plerumque enim poſt morbos putridos anomala aut parca, aut aquoſa, aut nulla fiunt catamenia; vix enim invenire eſt fœminam menſtruorum ſuppreſſione laborantem, quæ non initium ſuæ ægritudinis a conva-

valeſcentia ex morbo prægreſſo ordiatur; niſi ergo ſtato tempore ſub convaleſcentia menſes redeant, remediis indicatis ſtatim erit occurrendum; bis redire debere menſtrua antequam fœmina e morbo putrido convaleſcens manumitti poſſit, innuimus; cum, ſi ſemel ſolum redierint, incertum ſit, utrum non febrili fors adhuc perſtante impetu extra debitum ordinem apparuerint.

Generalia contra multiplices hos morbos putridæ febris effectus remedia petuntur ex amaris, rhabarbarinis doſi exigua propinatis, felles animalium inſpiſſati pill. forma dati, vina rubra auſtera modice pota, victus reſtaurans, aromaticus parcus, ſed frequenter propinatus, frictiones crurum ſiccæ aromaticæ, vectio curru, equitatio, ruſticatio ſcopo diætetico egregie inſerviunt. Equitationem omni alteri exercitii generi ad præcavendos ſudores eſſe præferendam, in ſe ipſo expertus narrat *Cel. Profeſ.* Stoll; qui, ex febre putrida graviſſima convaleſcens ſi curru veheretur, de nocte, quaſi corpus non exercuiſſet, ſudore profuſo debilitabatur, dum e contra equitaret, primum notabiliter imminuto nocturno ſudore, brevi plane evaneſcente convaleſcebat.

Et Prophylaxis adverſus febrim putridam & reconvaleſcentium, & ſanorum ſanitatem ſecuriorem cum reddat, quæ circa hanc vera, quæ hypothetica ſint, videamus.

In fuga contactus ægri putrida laborantis Prophylaxin non haberi, experientia discimus; cum accedere putrida decumbentes, horum explorare pulſum, exanthemata tactu diſtinguere ſine noxa ſoleant Medici: ex præjudicio ergo potius quam ſedula obſervatione eos agere clarum fit, qui impune quidem ægros tales accedere, ſed non attingere audent, ita ut pulſum vel non tangant, vel admotam manum celerrime removeant, quaſi omnes Medici, qui putrida decumbentibus Medicinam faciunt inevitabili quadam neceſſitate decumbere putrida deberent.

Nec arbitrarie minus ii videntur agere, qui alexipharmacorum, maſticatorum uſu a putrida ſe præmunire autumant, falſa ducti opinione, febris putridæ miasma cum ſaliva deglutiri, ei adhærere, ſicque deferri ad ventriculum, exinde in maſſam humorum reſorptum febrim putridam cauſare; ſalivam hinc identidem radice quadam acri aromatica maſticata eliciunt, collectam exſpuunt, quamdiu apud ægros verſantur. Alii interim, alexipharmacis ſumptis ſudores copioſos proliciunt, miasmatis, ut ajunt, expellendi gratia, cum tamen febris putridæ varia conditio cauſaque varia miasma excludat, & ſalivam deglutitam ab omni culpa perfecte abſolvat,

Alii graſſante febre putrida aut purgatione, aut emeſi, aut phlebotomia febrem epidemicam evitare conantur, prouti nempe aut in circulo humorum putridæ ſedem ponunt,

nunt, prout hanc vel aliam mali putridi idæam vel hypothesin quis sibi formaverit, vel omni 8va vel 14ta die purgante rhabarbarino, aliove, aut emetico etiam repetito primas depurgare vias, vel prophylacticis institutis v. sect. metum putridæ averruncare satagunt; cum tamen hæc ipsissima remedia aut directe noceant, aut saltem non prosint, nisi is fuerit rerum status, ut emesis, aut purgatio, aut phlebotomia sit indicata: si enim regnante epidemia febris putridæ saburra quis laboret, auspicato subvertet ventriculum, in cruditate intestinorum feliciter utetur purgante, in præsente plethora aut diathesi phlogistica indicatissime secabit venam ob malum solum præsens, non futuri metum.

Remedium enim prophylacticum stricte dictum adversus febres putridas non modo non existit, sed & repugnat, cum diversæ febri putridæ idem applicari remedium non possit; cautelis solum variis licet uti, quæ ad sequentia capita reduci sat facile poterunt.

1. Vitæ genus consuetum neque in melius repente mutandum: hac neglecta regula epidemiæ putridæ tempore multos Medicos præcipue & sacerdotes perire videmus, qui alexipharmaci instar fortiori, copiosiorique utuntur potu vinoso, sic morbum invitant, plus subito stimulato corpore. Corpus enim ad morbum putridum jam dispositum repentinam illam mutationem in melius licet

ta-

factam ægrius fert, turbatur inde, & morbo regnanti suscipiendo aptius redditur. Tempore nimirum epidemico omnes homines plus minusve ad morbum suscipiendum dispositos observare est, utpote cum si modo causa excitans, qualiscunque demum illa sit, accesserit, facillime eodem ipso morbo regnante corripiantur; simile quid sanissimo licet tempore in nutricibus rusticanis est videre, quæ in nobiliorum domus vocatæ ex lauto victu in morbos inflammatorios incidunt, ut ergo morbosa constitutione præsente faciliorem adhuc in pejus mutationem ex mutato subito vitæ genere oriri debere constet.

2. Aere libero frequentius uti oportet, non diu in ægrorum cubiculis morandum, ea non ingredi nisi prius ubique aperta, & perflata fuerint, solus hic liberi aeris accessus unicum, idque optimum, si existat, adversus febres putridas prophylacticum constituit remedium, fenestris enim & portis antea apertis mutato sic aere, cubiculis accenso ligno juniperi, aut alio simili perlustratis Medicus ægros suos si accesserit, vix quod timeat, habet, dummodo non per horas continuas medios inter ægros versetur; sed magnum si Nosocomion habeat, ægros suos dividat, ut diverso tempore illos accedat, animo interim libero aere, aut equitatione ad Huxhami imitationem, si caput grave & vertiginosum fuerit, recreato. Primis enim temporibus quam difficulter quis aerem nosocomiorum ferat, ex eo licet conjicere, quod Me-

Medici, ac Chirurgi, dum nosocomiorum curam suscipiunt, gravi plerumque eoque putrido morbo corripiantur.

3. In scopum prophylacticum cruditatem, errores diætæ quam maxime evitare interest, non enim nisi his commissis plerumque febrim putridam supervenire observamus, quarum putrida saburralis cum frequentissima sit, hanc cruditate ut ita dicam invitari pronum fit colligere.

4. Perspirabilis suppressio cane pejus & angue evitanda est, cum ex ea biliosas, & hoc ipso putridas saburrales ortum habere posse, supra ostensum fuerit.

5. Metum contagii deponere pro prophylaxi multum omnino confert. Indirecte enim solum morbos putridos propagare contagium is facile viderit qui evidens contagium variolosum, scabiosum, morbillosum, venereum inter, & illud febris putridæ discrimen observaverit, utpote in qua morbus non halitu, non attactu, uti in prioribus propagatur, sed aere corrupto inspirato in loco ubi plures ex putrida decumbunt; hic pulmonibus & ore haustus ad putridas plerumque saburrales naturali plane ratione disponit; si nunc cum metu contagii & infectionis ægrum accedam, hic ipse timor facit, ut facilius contraham morbum putridum, cum causa morbifica universalis facilius in tale corpus anxium triste, ubi inhalatio major, debilitas virium notabilior est, necessario agat: metum præterea primas vias quam plurimum affice-

re,

rè, anorexia, quæ illum ſequitur, cruditates quæ ſic contrahuntur, aperte demonſtrant, ut ſola hæc ex cauſa febrem putridam accedere poſſe in confeſſo ſit.

6. Neque tamen ex his inferas velim ad primum laſſitudinis, vertiginis, çephalalgiæ, anorexiæ, horripilationis initium ad magna ſtatim & hæroica remedia te debere confugere. Practicus hic error Medicis familiaris, qui ad leve malum apparens & phlebotomias, & purgationes, & emeſes inſtituunt, multos e medio ſuſtulit, quos diæta tenuis, quies, vacatio a curis, aer ſerenus liber, campeſtris, limonada, cremor tartari in potu theato ſumptus, clysma leve certo ſervaſſent.

§. VIII.

Febris intermittens & tædioſam perſæpe curam, & recidivam omnino habet facillimam, quam ad evitandam varia methodo, varia doſi cort. peruv. fugata ſemel febre utuntur Medici; ſunt qui profligato ſemel paroxysmo dimidiatam dant doſin ita, ut ſi durante febre unciam ſumpſit per nychthemerum æger, nunc aſſumat unc. ſemis ſic pergendo per 14 dies: ſunt qui eadem ac antea doſi per ſeptimanam continuant, ſequente ſeptimana ab uſu cort. deſiſtunt, tertia ſeptimana vel ad integram, vel ad dimidiam doſin reaſſumendi, ſicque in 4. 5. 8. ſeptimanas uſque tædioſa ac diſpendioſa methodo pergunt

gunt, tunc ſolum neceſſaria, ubi character febrilis alte nervis inſedit, & conſuetudo febricitandi a multis antea habitis paroxyſmis vix ſit eradicanda; præcipue ſi anni tempus valde in febres proclive ſit: tunc enim ſi extra teli jactum, & recidivæ metum eſſe velis, toto tempore epidemiæ graſſantis febris cortex requiritur, ut ejus vi totus ſanguis imbuatur, idem quoque eſto judicium de febribus endemicis. Vernalium recidivæ leviores ſunt, & ſi fiant, in continuas remittentes abeunt; autumnales frequentius recidivas patiuntur, præſertim quartanæ exquiſitiſſimæ ſemper eadem hora redeuntes, quas facile fert æger, ut & illæ, quæ cortice fuere curatæ, præſertim ſi ſub ejus uſu alvus aperta ſervata haud fuerit.

Sydenhamus octava die ab ultima aſſumpti corticis doſi iterum unciam partitis vicibus ingerendam ſuadet, immo & ſæpius poſt idem ſemper temporis intervallum Tissot fugata febre dimidiam doſin corticis pro febre ſufflaminanda requiſiti, 6 diebus intercalaribus ſemper interpoſitis, & ſæpius id repetendo in ſenibus præcipue tempore humido & frigido ſuadet. Inter remedia ad recidivam febrium endemicarum præcavendam certiſſima, & mutationem clymatis recenſet Sydenhamus, ut ſic alia inducta corpori alio in clymate diſpoſitione character febrilis fors adhuc impreſſus hærens facilius certiusque deleatur.

Quæſtio agitur utrum ſub convaleſcentia ex intermittente uti liceat purgante, cum vulgus hoc corticem e corpore eliminare velit; hoc equidem ſcopo datum evacuans, præcipue ſi ceſſante febre uſus corticis per 14 dies, per 3 ſeptimanas & ultra continuatus non fuerit, certo febris redibit: quodſi autem ſub convaleſcentia ſaburra fuerit orta ſurſum, vel deorſum turgens, aut inflammatorii quid in ſubjecto juvenili, diæta fors lautiori, largiori, vix cortice uſo, propinatum emeticum, purgans, celebrata v. ſ. febrem non revocabit. Etenim vero felicem ſe reputare poſſet Medicus, ſi ſuffocatam febrem pro lubitu ſciret revocare, ſic enim morbos chronicos curam hactenus reſpuentes orto febrili motu morbo præſenti accomodato certius profligaret. Purgans remedium poſt autumnales adeo neceſſarium eſſe experientia ſola fretus SYDENHAMUS aſſerit, ut ex eo neglecto morbum gravem ſuperventurum eſſe ſano etiam quoad reliqua homini prædicere non dubitaverit.

Mirum hic cuilibet videri poſſet, quomodo noto hodie contra febres intermittentes ſpecifico recidivas tamen tam frequentes deprehendere ſit; at ſedulo ſi quis perpenderit, ipſum remedium ſpecificum, cur minus febris cauſa excitans inveſtigetur, in cauſa eſſe, ut ſic de nulla alia febrim curandi methodo ſolliciti corticem ſolum propinemus, materia fors nondum cocta, facile

C per-

pervidebit, mirum adhuc esse, cur non plures continuo recidivas invenire sit.

In cura convalescentium ex febre intermittente perspirationis præcipua ratio habenda est, hac enim neglecta a recidivæ metu nunquam liber eris; inde est, quod in nosocomiis convalescentes levibus tecti vestibus, si vesperi per ambulacra obambulent, auræ frigidæ se exponentes in recidivas incidant, sæpe in febrem quamdam erraticam, saltem in dispositionem quamdam febriculosam, quæ in plenam eamque manifestam febrim erumpit, omisso post aliquot dies cortice.

Ex hucusque dictis patet, haud omni ratione destitui vulgi opinionem, qua hominem pontem quemdam transcedentem recidivam pati credunt, cum frigus aquæ perspirabili suppresso revocare febrim facillime possit.

Toto autem convalescentiæ tempore dies inprimis illi sedulo attendendi sunt, quibus cæterum paroxysmus solebat recurrere, si enim recidivantium considerentur historiæ, patet recidivæ diem fere semper incidere in diem febris, si tamdiu continuasset; quia nempe character febrilis nervis fortiter impressus illo præcipue tempore se manifestat, quo cæterum aucto stimulo in febrem usque erupit.

Post febres intermittentes diuturniores ægri multum debilitati deprehenduntur, his amaricantia, leviter roborantia, victus analepticus ex jure carnium, ovis recentibus,

car-

carnibus juniorum animalium aſſatis, piſcibus tenerioribus aſſis, ſucco citri, vel aurantiorum reſperſis conveniunt, panis bene fermentatus, vel & biſcoctus vino auſtero madidus, potus parcus ſed meracus apprime ſuadenda ſunt; ubi autem modo nominatorum uſu debitum robur non rediret, vinum ex cort. peruv. limatura martis paratum conducit: quibus vinoſa diſplicent pill. ex limatura martis, aut ejus extracto pomato, cum extracto cort. peruv., maſtiche multum commendantur. Poſt febres autumnales præcipue debita bonæ bilis copia deficit, hinc roborantibus addenda ſunt amara, uti abſynthium, centaurium minus, radix helenii, gentianæ, myrrha, ex quibus cum cinamomo vina medicata facile parantur, quorum unciæ 2 — 3 ter de die vacuo ventriculo ſunt ingerendæ; quod ſi ſpirituoſa non ferant ægri, elixir. ſtomachicum temperatum, extracta amara, vino ſoluta indicatiſſimum habent locum, ubi præ inertia nullum fere ex chylopoëticis viſceribus ſuo fungebatur officio, frictiones jejuno homine per totum abdomen factæ pannis aſperis laneis fumo ſtyracis, benzoë, & ſuccini penetratis optatum ponunt effectum.

§. IX.

Variolas benignas convaleſcentiæ ſtadium ad duas, tresve ſeptimanas extendere variolarum docet hiſtoria, toto hoc tempore purgantia eccoprotica omni tertio aut quar-

to die exhibita, diæta pro maxima parte vegetabilis, aer serenus, rusticatio, corporis motus curam perfectissime absolvunt: purgantibus enim purulentam materiem variolosam suppurationis tempore in massam sanguinis resorptam sensim, sensimque sine turbis ejicimus, quæ in corpore retenta, eaque periculosa sæpe ad internas partes metastasi, aut subito vitam adimeret, aut lenta inducta pthysi ægrum e medio tolleret; diæta bona, motus, rusticatio morbo fractas vires resarcit, debitumque iterum corpori robur addit.

Quod si inoculatæ fuerint variolæ citius adhuc hoc convalescentiæ stadium finitum est, cum enim toto variolarum decursu vix perfecte ægrotent, cum continuo extra lectum sint, vires vix imminutas videmus, ut harum recuperandarum curæ invigilare vix opus sit. Hoc in casu binis ad summum purgantibus morbi stadiis perfecte terminatis, levissimi morbi effectus nunquam certe timendos præcavemus, ut statim post ad consuetam iterum diætam sensim possint redire.

Aliud vero longe obtinet, si variolæ mali moris prægressæ ipsam quoque convalescentiam periculosam eamque sæpe lethalem reddunt. Febris enim putrida purulenta 11. die morbi variolosi, ubi alias periculum evasit æger, oborta & 20, 24 primum die e medio tollit ægrum, ad aspectum jam dudum convalescentem, latens hoc periculum prudens pervidebit facile, prægressis mali

li moris variolis; febre hectica duplici sua exacerbatione facile noscenda, & appetitu nullo modo redeunte, lingua continuo sordida perstante, malo hoc prægresso summum imminet periculum; ingens fœtor puri varioloso proprius accedit; copiosissimum acidum vitrioli a drachma 6 ad unciam 1 usque per diem datum, aer frigidus ad gratam ægri sensationem mensurandus, antiseptica omnia alia vix orci faucibus eripiunt ægrum, quem evacuantia mature data, ne in tam grave incideret periculum, prohibuissent.

Quod si bona fortuna contigerit, periculum hoc evitare ægrum variolas malignas antea passum, & ipsos quoque harum effectus non minus sæpe lethales sedulo juvat avertere, omnique dato molimine percurare. Nullum enim tam peregrinum in re medica esse crediderim, quin tristia sæpius legerit, aut ipse viderit exempla hominum, qui aut phtysi, aut carie ossium, aut vomica alicubi latente, morbo jam exantlato perierint, aut amaurosi saltem, panno, maculisque oculi variis, ophtalmia, frequenti nonnisi v. s. bis, clysmatibus, purgantibus antiphlogisticis & mollissimis colliriis curanda, anchylosi, paralysi, gangrænescentia variarum partium fuerint mutilati: multi alii auditu, loquela, visu privantur, fatui fiunt multi, aut memoria deficiunt, alii epilepsiam contrahunt, infantes plerumque atrophici fiunt, & post unum alterumve annum moriuntur. Aliis herpes, efflorescentiæ variæ, furunculi per uni-

verſum corpus, fiſtulæ lacrymales remanent: hypopion plerumque poſt aliquot ſeptimanas poſt mitiſſimas etiam variolas oritur, præcipue ſi æger purgantibus debito tempore uſus haud fuerit, quibusdam coaleſcunt foramina narium, quidam ulceribus cacoëthicis, oſſium carie, ſpina ventoſa ad mortem usque non diu adeo emanentem affliguntur, quibus in caſibus cicuta, flammula ſovis, Extr. aconiti laudabiles quandoque exſerunt effectus.

Varia hæc Symptomata plus minuſue periculoſa, omnia peculiarem cum exigant tum externum, tum internum remediorum uſum, hic pertractare amplum nimis foret, et a ſcopo, quem mihi propoſui, nimis alienum; hinc annotaſſe ſufficiat, bonam variolarum curam purgantia ſufficienter data, ſatque largo continuato uſu malorum horum avertere catervam; quæ ſi ſemel ſupervenerit, aut mali perpeſſi fœda ſtigmata ſuperſunt, aut morte lenta, ea tamen quam certiſſime e medio ægri tolluntur.

Morbo exantlato puſtulas in cruſtas converſas oleo amygdalino illinire, emollire ſuadet SYDENHAMUS, licet hodie ab oleoſis poros cutaneos obſtruentibus ſatius abſtineant Practici, ſed vel vaporibus aquæ tepidæ, vel Decoctis emoll. pro lavamento adhibitis varia et arcana ſæpe, uti volunt, ratione ſtigmata variolarum præcavere tentant, quæ confluentes ſi fuerint, evitari perfecte rariſſime poterunt.

§. X.

§ X

Convalescentia post morbos Chronicos diuturnos debilitatem totius corporis inducentes exactam rerum non naturalium dictarum observationem exigit Cibos quod spectat, non nimis debiles, non parcos nimis suadendos esse, jubet ratio; ne, qui morbum tam diuturnum tulit, diæta stricta plus ipso morbo jam debellato debilitetur: hoc adhuc non negligendûm, quodsi morbus chronicus fuerit talis, qui paulo largiori cibo pejor redditur uti in Phtysi fieri observamus, & in omnibus languoribus primarum viarum chronicis, Diarrhæis, Dyssenteriis diuturnis, parca omnino diæta cibis facillimæ digestionis parce sed repetitis vicibus propinandis opus sit.

Cæterum haud scrupuloso adeo ciborum delectu opus est, dummodo vitentur crassiores farinacei, pingues, aut tales, qui evidenti quadam qualitate nocere necessario debere noscuntur; in omnibus enim aliis licet haud ita selectis & ipsi consuetudini uti alias, & hic quoque multum erit deferendum.

Potum Coffee omnibus convalescentibus post morbos præcipue chronicos vulgus suadet, non attendendo ad chronicas hæmorroidum molestias, soli huic potui adscribendas, & menstruorum irregularium, dolorificorum vitia solo hoc potu neglecto felicissime sæpe evanescentia.

Libero frui aere post morbos chronicos optimum æque recuperandarum virium affert

adminiculum, quem ſi arceas, languebit diu æger, pallor, debilitas perſtant, & cibis exquiſitis licet vires incaſſum revocabis, cum etenim ſaniſſimos homines athletico habitu donatos diu in carceribus detentos pallidos totos, debiles exire videamus; quid non in convaleſcente incluſus aer cauſabit? Phtyſicis præcipue libero aere uti confert, ut puriorem continuo inſpirent, non infectum cubiculi, in quo degunt, cum ſic effluvia corrupta expulſa de novo corpori inoculentur inſpirando. Aſthmatici ſub ipſo jam Paroxysmo ſponte natura motu quodam automatico pulſi feneſtras aperiunt, ut liberum haurire aerem valeant, quo plus pulmo conſtrictus dilatetur, quam aere impuro, humido cubiculi, in quo verſantur. Rachiticos Infantes aere libero refici, in melius vergere, aere incluſo humido præcipue rachiticos fieri, Medicorum obſervatum eſt in vulgus etiam notum. Hyſtericas feminas, viros hypochondriacos in plurium concurſu, in templo tot hominum effluviis fœto, paroxysmo vix non ſemper corripiuntur. Convulſos omnes in liberum extrahere aerem juvat, ſi leviores convulſiones, ſi citiorem harum finem quis deſideret.

Ruſticatione, quæ aeris inprimis boni, renovati, puri beneficio fruitur, hyſtericas ſæpe plenarie reſtitutas obſervamus; ſed & morbos chronicos obſervare eſt, ubi acceſſus liberi paulo frigidioris aeris quam maxime vitandus eſt; ſic arthritis levi aeris acceſſu re-

recidivam patitur, & aliquot ſeptimanarum, quin & menſium curam momento peſſumdat.

Motus corporis in convaleſcentia poſt morbos chronicos primum quaſi tenere locum nemo dubitaverit, qui fractum morbo longo corpus hoc remedii genere ſenſim firmari, robuſtius reddi viderit; ſed primo id exercitii genus ſuadendum, quod absque ullo virium diſpendio, ſubjecto tanquam paſſivo ſe habente inſtituitur, uti ſunt frictio, navigatio, vectio in rheda per ſtrata primo æqualia; ſic æquabiliter & leviter corpus concutitur in aere libero per ipſum motum continuo renovato: primo quidem ſemihoram motus talis vix excedat, usque dum equitatio, & ambulatio & luſus varii motu corporis indigentes in uſum trahi poſſunt, citius longe notabiliusque hoc exercitii genere, quam ſola vectione redire vires, experientia teſtatur, cum muſculi hic plus agant, indeque roborari magis continuo debeant.

Motum corporis chloroticis apprime neceſſarium & curæ præcipuam partem & recidivæ præcavendæ unicum conſtituit remedium. Podagricos maturo motu a tophis alias generandis defendit SYDENHAMUS; ſcorbutum quiete generari, motu præcaveri, quam potentiſſime, Practicorum obſervatum eſt.

Mentis exercitia poſt morbos chronicos, qui cerebrum præcipue nervosumque ſyſtema affecerant, evitari ſedulo diu debent; his enim cum plus ac labore duro debilitari

corpus videamus, vires alias redituras procrastinamus, quin & fatuitatem sæpe tota vita perstantem inducimus.

Somno largiori convalescentes indigere virium jactura per morbum facta loquitur; quot autem horæ somno dicandæ sint, & consuetudo, & virium jactura restauratione indigens, & ipsa ætas determinabit, & 4 æque ac 8 horarum somno quosdam refocillatos videbis, & universaliter senes parciori indigere somno, juvenes largiori; morbum gravem prægressum plus horarum pro somno exigere & legibus physiologicis & experientiæ consonum est. Somnum ante mediam noctem debilibus plus conducere ac postea, experientia confirmatur: rationem in eo positam esse hujus observationis credimus, quodsi ante mediam noctem somnum talis non capiat, exercitio sensuum in - & externorum nimium continuato valde debilitetur, ut sequente postea somno ob corpus vigilia nimis irritatum adeo notabiliter refici non possit. Evigilans ut statim surgat, monendus, ne corpore sine somno diutius in balneo proprii vaporis locato debilitas nova inducatur; ad illos præcipue hoc monitum spectat, qui tabe dorsali antea exhausti novam vitam, novasque vires jam iterum reassumunt.

Haud alium equidem post morbum somnus pomeridianus præcipue evitandus, ac post hydropem; pedes enim hydropicorum morbo jam curato œdematosos perstare communis observatio est; hoc in casu si sensui

gra-

gravitatis, & defatigationis quo molestantur, indulgeant, & plus justo decumbant, ipsa sub reconvalescentia ægri jamjam perfecte sani subito apoplexia e medio tolluntur, nisi lata, largaque tum capiti, tum extremis corporis apposita vesicantia, diuturna suppuratione madentia levamen afferant.

Et universim post omnem morbum chronicum somnum largum nocere plus, quam prodesse, quidquid credat vulgus, aperte nimis loquitur experientia, nimis clare demonstrat ratio: cum in decubitu supino propria gravitate e pedibus ad superiora deferri aquæ debeant; inde est, quod in hydropis cura, ubi primo major respirandi difficultas supervenit, statim e lecto, inviti etiam, eximantur ægri, ut in sella sedendo pedibus inferiora versus propendentibus aquarum impetus in illos crescat, & partes visceraque nobiliora inde liberentur.

Excreta & retenta non minorem in considerationem veniunt in convalescentia ex morbis chronicis; cum enim hi ex obstructione pro maxima parte ortum habeant, alvinam præcipue excretionem ut attendamus sedulo, oportet; sic melancholicum humorem si non excernas totum leni, sed repetita purgatione, ut de novo accumuletur, facimus; cephaleam alvo obstructa iterum revocamus; lithontripticos dolores alvo suppressa, tarda reddita de novo redire, crescere, frequens observatio est. In ictero, alvo diutius duriori, ut equidem hoc in morbo

so-

ſolet, perſtante, anxietatem ſubito creſcere videmus, alvo mota brevi evaneſcentem.

Cum reconvaleſcentes per viam tutiorem ad ſanitatem firmam ducere ſcopus ſit, princeps nobis cura eſſe debet, ut omne, quod vitio quodam a morbo relicto excernitur, utile corpori retineatur; illud vero omne, quod corpori inimicum & noxium eſſe poſſit, ſive ſit a materie morbi relictum, ſive per vires vitæ detritum & excretioni deſtinatum, eliminetur.

Sed & morbos chronicos videre eſt, in quibus factæ excretiones & leviſſimæ ſæpe morbum de novo revocant; exemplum evidens habetur paſſionis hyſtericæ, cujus paroxyſmum leve ſæpe purgans datum vehementiorem inducit.

Applicata externa poſt morbos chronicos ſingularem enimvero merentur attentionem; quanta enim balneorum frigidorum præcipue vis in morbis chronicis æſtimatu? Debile corpus ſic firmari, robuſtius reddi cuti adſtrictiori reddita, perſpirabilis ſuppreſſionem fieri minus frequentem, frigoris effectus pathologice conſiderati confirmant; aſt inconſultum quilibet duxerit, debile corpus frigido balneo ſtatim immergere; ſubitas inde convulſiones, pro quarum cura ad hoc remedii genus recurrimus, neceſſario debere naſci, & rationi, & triſti haud raro experientiæ conſonum eſt: præſtat ergo, ſpongia aqua frigida imbuta corporis primo extrema, dein & truncum lavare; ipſo denique balneo

par-

partes corporis ſenſim immergere paucorum minutorum ſpatio confert, usque dum percepto notabili levamine mali, aut robore corporis perceptibili ratione aucto, & diutius balneo frigido immerſum perſtare corpus poſſit; qua in re plurimum equidem interest, ſi motus ſimul accedat corporis, quod in balneo aquæ currentis fieri quam facillime poteſt, ſic & vi frigoris, & motus ſimul facti duplici quaſi via robur corpori accedit, & convulſiones ſic a laxitate, debilitate corporis ortæ quam feliciſſime, TISSOTO teſte, conſopiuntur. Pulcherrima exempla nimia venere exhauſtorum, qui nutrientibus, leviter roborantibus curati balnei frigidi uſu perfecte fuere reſtituti apud Obſervatores practicos invenire eſt; in epilepſia, choræa S. Viti omnibus ſæpe incaſſum tentatis, & a morbo, & a recidivæ metu hæc balnea deſperatos omnino ægros liberarunt.

Et veſtimentorum non minor habenda eſt ratio, ſi animus ſit a morbo quodam chronico curatos a novo morbi paroxyſmo præmunire; ſic rheumatiſmo, arthritide longa liberatos veſtimentis non nimium levibus & ipſa quoque æſtate tegere oportet: moniti BOERHAAVII memores, qui ad morborum certam prophylaxin veſtes hybernales tarde deponere æſtate, & cito induere autumno ſuadet; panni præ ſerico. lana præ aliis omnibus pannorum generibus eligenda, cum & calore plus corpus foveat, & levi facta frictione perſpirabile æquabiliter conſervet.

In

In rachiticis ſiccas veſtes laneas præcipue omnibus aliis præferendas ad humectaticnem nimiam corporis evitandam unanime, Medicorum conſilium eſt. Munditiem corporis infantum præſertim morbos cutaneos maximam partem præcavere, nobiliorum infantum exemplo diſcimus.

Laxum, debile corpus ſtrictioribus paulo veſtibus firmare, roborare, rationalis Medici ſcopus eſt. Oedema pedum chronicum curatum licet remediis internis, externa quoque faſcia a digitis pedum incipiendo applicata, ne iterum redeat, omni conatu evitare adlaboramus.

Sed haud infrequentes adeo caſus, ubi corpus firmari veſtibus, ſanitati plus nocet, prætervideri nequaquam debent; ſic thoraculorum perverſus ſub graviditate uſus abortum ſæpe cauſat, morbos ventriculi, abdominis, thoracis horum compreſſione pejores reddi, haud rara, præcipue apud feminas, obſervatio eſt. Collare nimis ſtrictum in morbis capitis omnino nocere, apoplexia ſola hac ex cauſa ſæpius orta, clare oſtendit.

THE-

THESES.

I.

Reconvalefcentes omnes roborantibus velle curare, recidivæ eos exponere eft.

II.

Non omni tempore anni æque facilis ex eodem morbo convalefcentia eft.

III.

Feminarum quam virorum convalefcentia longius femper temporis fpatium defiderat.

IV.

Poft Inflammatorias univerfales, vel topicas febres fponte fua fine remediis ægri convalefcunt.

V.

Cum tandem poft biliofas, ac pituitofas

VI.

Tardiffimam poft putridas febres perfecte curatas, convalefcentiam obfervare eft.

VII.

VII.

Diætæ plerumque, ac vitæ debitæ ratio his in caſibus plus, quam medicamenta, profuiſſe viſa eſt.

VIII.

Intermittentium febrium recidivas aliis frequentiores ipſa harum febrium indoles adfert.

IX.

Malignæ variolæ ſub convaleſcentia non minus, ac morbi decurſu timendæ ſunt.

